

ג'רפת

דאזיף רובס מרתח ליה
 פחרם וכו' בכת"מ: דאזיף
 האי ומחיים פחרם והורא
 חרס מחמיא ליה לריות
 והוא ליה צלי מחמת דבר
 אחר.
 משום הכי בכת"מ: אפסו
 פחסי.
 הדר הדרניה בכת"מ מלים
 אלה חסרות.
 תסני ליה כסול את מקומו
 רש"י וכו' בכת"מ שונים
 לא גרסו משפט זה.

אסור משום שההיתר בולע מן האיסור, אם היה צונן לתוך צונן – דברי הכל מותר, ואינם צריכים אלא שטיפה. נפל חם לתוך צונן, או צונן שנפל לתוך חם, בכך נחלקו; רב אמר: עילאה גבר [העליון גובר] ודינים הכל לפי מה שהיה למעלה, שאם היה העליון חם – נדון כאילו נפל חם בחם, והיה העליון קר – נדון כקר בקר. ושמואל אמר: תתאה גבר [התחתון גובר]. תנן [שנינו במשנה] נטף מרוטבו של הפסח על החרס וחזר אליו – יטול את מקומו. קא סלקא דעתך [עלה על דעתך] לומר שמדובר כאן בחרס צוננת ואם כן, בשלמא לרב [נניח לשיטת רב] דאמר עילאה גבר [העליון גובר] משום הכי [כך] יטול את מקומו שלפי שיטה זו דאזל [שהלך] רוטב השותת מן הפסח מרתח ליה [מחמם אותו] את החרס, והדר חרס מרתח ליה לרוטב [וחזר החרס ומחמם את הרוטב] וכי הדר רוטב אפסח – קא מטוי פסח מחמת חמימותא דחרס [וכאשר חזר הרוטב לפסח נצלה הפסח מחמת חמימות החרס] ורחמנא אמר [והתורה אמרה] "צלי אש" ולא צלי מחמת דבר אחר. אלא, לשיטת שמואל דאמר תתאה גבר [התחתון גובר] חרס כיון דצונן הוא אקורי מיקר ליה לרוטב [מקרר הוא את הרוטב] ומתריצים: כדאמר [כפי שאמר] ר' ירמיה אמר שמואל בהמשך: בסולת רותחת, הכא נמי [כאן גם כן] מדובר בחרס רותח שהיה חרס לרוטב מחמת עצמו, ועוד תנן [שנינו] "נטף מרוטבו של הפסח על הסולת יקמוץ את מקומו". קא סלקא דעתך [עלה על דעתך] לומר שמדובר בסולת צוננת, בשלמא לרב דאמר עילאה גבר [נניח לשיטת רב שאמר העליון גובר] – משום הכי [כך] יקמוץ את מקומו, כיצד – דמרתח לה לסולת דהדר הדרניה והורא סולת ומרתחא ליה לדידיה [שהרוטב מרתח את הסולת ומסביבו חוזרת הסולת ומרתחה אותו, את הרוטב של הפסח] וקא מטוי רוטב מחמת חמימותא דסולת, ורחמנא אמר [ונצלה הרוטב מחמת חום הסולת והתורה אמרה] "צלי אש" ולא צלי מחמת דבר

תוספות

תנן נטף מרוטבו על החרס כו' – מרישא דקתני נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו ליכא לאקשווי, אפילו למאי דסלקא דעתך בחרס צונן – דכולי עלמא מודו דתתאה בלע כדי קליפה, והוא הדין לאחר שהוחם מעט מבשל בפסח כדי קליפה, אי נמי: כיון דקתני נגע – אין להוכיח אם נגע מלמעלה או מלמטה. אבל הכא, דקתני נטף – משמע למטה. אי נמי: חרסו של תנור ודאי חם הוא. אבל סיפא דקתני על החרס קא סלקא דעתך בחרס צונן, ולא נהירא, דמדנקט חרס – משמע דבחרס תנור מיירי.

בשלמא למאן דאמר עילאה גבר להכי יטול את מקומו – ואם תאמר: למאן דאמר עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפד, ויהיה צריך ליטול את מקומו סביב השפד? ואומר רבינו יצחק: דאין שפד של עץ קולט חום כל כך כמו חרס וסולת, אי נמי: מבנינים אינו רותח כבחוף, ברוב ספרים ובמירוש רבינו חננאל גרס: וכי הדר רוטב אפסח מיטוי פסח מחמת חמימות החרס כו', וקשה: דתיפוק ליה שרובט איסור נבלע בפסח! ונראה דהא דקאמר ומיטוי פסח – ארועב קאי, מדקאמר "מחמת חרס". דאי אפסח קאי – הוה ליה למימר מחמת רוטב.

אלא למאן דאמר תתאה גבר אקורי מיקר ליה – הכי גרסינן בכל הספרים ובפירושו רבינו חננאל: ביטול את מקומו סגי. ורש"י מחקו, משום דקשיא ליה: כיון דאקורי מיקר – מה איסורא יש ברוטב? דחוק לומר כגון שהסולת של חבורה אחרת, ואסור להן הרוטב לפי שאינו מנוי. ולרבינו תם נראה דגרס ליה שפיר. דעל כרחך מיירי כגון שהרוטב לא נצלה משום צלי מחמת דבר אחר, וצלאו ואחר כך ביטלו דאסור – היינו דוקא במינם, משום ריבוייה ד"ובשל מבושל" מכל מקום, כדאמר בסוף "כל שעה" (פסחים מא, א). אבל בדבר אחר – לא. ותדע דהכי הוא, דבענין אחר

היה אסור לחתוך בסכין פסח בעוד שהוא חם, דמחמם ליה לסכין ומחמם לדידיה והוה ליה צלי מחמת דבר אחר. אלא בנצלה כל צורכו לא מיפסיל משום הכי. ואם תאמר: מכל מקום למה נאסור הסולת משום זה? יאפו אותו, ויצלה נמי הרוטב! ויש לומר: דאז הוי צלי מחמת דבר אחר, שהרי על ידי חמימות הסולת הוא נצלה. ומיהו, לפי זה לא הוה צריך לעיל לאסוקי, והדר סולת ומרתח ליה לרוטב דמה צריך לאסוקי איסור

עיונים

עילאה גבר ותתאה גבר / מחלוקת זו היא במרה מסוימת מחלוקת במציאות, כלומר כשאלה האם היצר לשלמה או שלמטה נזכר מכהינת המום וקרור. אכן כרוך כי אין מתרוך נסיוני שלם לשאלה זו שהרי (כפי שגם מובא בסמדר) לא יתכן שלא תהא כל השפעה בין דבר צונן וחם שננוע זה בזה ככל ספק שהוא ואם כן השאלה היתה לברר עד היכן מחשיבים אנו להלכה את כוח החום של העליון או התחתון.

וההלכה שנפסקה כשמואל יש כעין סיוע, שהרי החום מהפסח בדרכים שונות, אבל אף הם וכיצוד בו דרכם לזרום כלפי מעלה ולכן למעשה יש שינוי מסוים בין חם

אחר. אלא לשיטת שמואל דאמר תתאה גבר [התחתון גובר], סולת כיון דצוננת היא אקורי קא מיקר ליה [מקררת היא אותו] למה לי יקמוץ את מקומו? תסגי ליה [די לו] ב"יטול את מקומו" ואינו צריך ליטול יותר! על כך ענה רבי ירמיה אמר שמואל: מדובר כאן בסולת רותחת שהרוטב נצלה מפני חומה ולכן צריך ליטול חלק זה, ועוד שנינו: סכו את הפסח בשמן של תרומה אם חבורת כהנים היתה זו יאכלו, אם חבורה של ישראל, אם עידין חי הוא ולא צלי – ידיחננו. אם צלי הוא יקלוף את החיצון, בשלמא

היה אסור לחתוך בסכין פסח בעוד שהוא חם, דמחמם ליה לסכין ומחמם לדידיה והוה ליה צלי מחמת דבר אחר. אלא בנצלה כל צורכו לא מיפסיל משום הכי. ואם תאמר: מכל מקום למה נאסור הסולת משום זה? יאפו אותו, ויצלה נמי הרוטב! ויש לומר: דאז הוי צלי מחמת דבר אחר, שהרי על ידי חמימות הסולת הוא נצלה. ומיהו, לפי זה לא הוה צריך לעיל לאסוקי, והדר סולת ומרתח ליה לרוטב דמה צריך לאסוקי איסור

היה אסור לחתוך בסכין פסח בעוד שהוא חם, דמחמם ליה לסכין ומחמם לדידיה והוה ליה צלי מחמת דבר אחר. אלא בנצלה כל צורכו לא מיפסיל משום הכי. ואם תאמר: מכל מקום למה נאסור הסולת משום זה? יאפו אותו, ויצלה נמי הרוטב! ויש לומר: דאז הוי צלי מחמת דבר אחר, שהרי על ידי חמימות הסולת הוא נצלה. ומיהו, לפי זה לא הוה צריך לעיל לאסוקי, והדר סולת ומרתח ליה לרוטב דמה צריך לאסוקי איסור

[צונן הוא] - דלקורי קא מיקר ליה וקליפה מיהא צביה דלפילו גונן גמור הוה הפסח מלחך שכלל ויבש שאי אפשר דלע עייל ציה סיכת השמן פורתא. וצונן לתוך חם אסור - הלוחה תתלה גבר. עד דמיקר ליה - קודם שיטען נבלע כל דהו. כבוש - צמוקן. הרי הוא כמבושל - ולא ככבוש איסור והתר יחד - כוון אסורין. שאין

נאכל מחמת מלחו - שהמליחה הרבה עד שנקדיח טעמו ונחמת ונלחו קלה, ולינו רלוי ללוחלו אלף חם כן היה מדיהו. והאי חין נאכל - לאו לגמרי קחמו שחין שום חם יכול ללוחלו, אלף כיון שנתקלקל טעמו - אינו נאכל מחמת מלחו קרי ליה, ואסור. כמכא = כותח, ופית ציה נסיוני דחלנא. מפשרניא - חוקס. ולא אמרן - דלני נקליפה סני ליה אלף דלית ליה פילי. פילי = קרנני"ש. ואי מיתבל - נר גוזלח נתנלי - אסור. נתנלי מרכיז ליה, ומיילי ונלעי לכותחא. ונר גוזלח זון הוה, כדמפרש.

מפורת הש"ס
א. תוספתא הלויין פ"ח (ז) (כשינויים).
ב. הלויין צו. ב. קיא. ב.
קיא. א (חלס). קיא. א.
ג. כפ עניו חלויין קיב. א.

גרוסות

כיון שהם הוא מבלע פלע, אמאי פנו ליה כליפה ניתסר לפני כתיב: אחומי קא מיהם ליה דכלע טפי, וכוזיה אסור.
בר גוזלח כתיב: בר וינה. ואי מתוכף תכלי כתיב: ולא אמרו אלף דלא תכלייה בתכלי אכל תכליה בתכלי - אסור.

לשון

כמכא
מקור המלה הוא כנראה בפרסית הבינונית kamak, מין רטוב הבא בתכלין לבשר.

תוספות

ברוטב משום צלי מחמת דבר אחר? כיון דאית ביה איסור נא! ואומר רבינו תם: דניחא ליה לאסוקי כל איסור שיכול לומר, אבל לעיל גבי נטף מרטוב על החרס לא גרס ביקלוף עם מקומו סגי - שהרי יכול לצלותו את הרטוב. ובפירושו רבינו חננאל ליתיה.

משום הכי סגי ליה בקליפה - וכגון ששכו אחר שצלאו ולא נשתאה בתנור אחר סיכה כלל, שאם לא כן - על ידי רתיחת התנור היה נבלע, אפילו למאן דאמר דעילאה גבר.

תניא איך בשר רותח כו' - תימה: הא תו למה לי להביאה? ואומר רבינו תם: דקא משמע לן דאפילו חלב שרי, דאף על גב דחם לתוך צונן בעי קליפה - בדבר שיכול לעשות קליפה. בדבר דלא שייך קליפה כמו בחלב - מותא, מללא קתני איסורא גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר. ורבינו יצחק בן אשר חולק בזה, ומצריך ששים כדי קליפה.

א תניא כוותיה דשמואל: *חם לתוך חם - אסור, וכן צונן שנתן לתוך חם - אסור. חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן - מדיח. *חם לתוך צונן מדיח. כיון דחם הוא, אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא, קליפה מיהא ניבועי! אלא אימא: חם לתוך צונן - קולף, צונן לתוך צונן - מדיח. תניא אידך: בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן צונן שנפל לתוך חם - אסור. חם לתוך צונן, וצונן לתוך צונן - מדיח. חם לתוך צונן מדיח? כיון דחם הוא, אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא (כיון שחם הוא, עד שהוא מקרר אותו - אי אפשר שלא בלע מטעם) מן האיסור, קליפה מיהא ניבועי [על כל פנים יצטרך] ואין די בהדהה! אלא אימא (אמור, תקון) כן: חם לתוך צונן - קולף, צונן לתוך צונן - מדיח. תניא אידך [שנויה ברייתא אחרת] בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן צונן שנפל לתוך חם - אסור. חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן - מדיח. ואתה שאלה חם לתוך צונן מדיח?! כיון דחם הוא אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא (כיון שחם הוא עד שמקרר אותו אי אפשר שאינו בולע מטעם) קליפה מיהא ניבועי [קליפה על כל פנים יצטרך]! אלא אימא (אמור, תקון) כן: חם לתוך צונן קולף, צונן לתוך צונן - מדיח.

ב אמר מר: צונן לתוך צונן מדיח. אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו - אסור. *דאמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל. אמר רבא: הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח וכו' - לא אמרו אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו - לא.

יהוה בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא, שרייא רב חיננא בריה דרבא מפשרניא. אמר רבא: מאן חכים למישרא מילתא פי הא - אי לאו רב חיננא בריה דרבא מפשרניא, דגברא רבה הוא. אמר לך: פי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח - שאין נאכל מחמת מלחו, האי נאכל מחמת מלחו. והני מילי - חי, אבל צלי - בעי קליפה. ולא אמרו אלא דלית ביה פילי, אבל אית ביה פילי - אסור. ואי מתובל בתבלי - אסור. אמר רב:

רב דאמר דעילאה גבר (וניח לרב שאמר העליון גובר) אמר להכי סגי ליה בקליפה (משום כך די לו בקליפה) משום דעילאה (כיון שהעליון) צונן הוא, ולכן אינו נבלע כל כך, אלא לשמואל דאמר תתאה גבר (שהתחתון גובר) כיון דחם הוא הבשר התחתון - מבלע בלע, אמאי סגי ליה בקליפה (בולע הוא את השמן, מדוע די לו בקליפה)? ניתסר [שיאמר] לגמרי! ומשיבים שאני סיכה דמשהו בעלמא הוא דעבידא (שונה סיכה שמשוה בלבד היא עשויה) שאין סכים בשמן הרבה, אלא בכמות קטנה מאוד, ואין בה כדי לאסור את כל הפסח כולו.

א תניא כוותיה דשמואל [שנויה ברייתא כשיטתו של שמואל]: חם לתוך חם אסור, וכן צונן שנתן לתוך חם - אסור. חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן - מדיח אותו, ושואלים: ואם נפל חם לתוך צונן מדיח? כיון דחם הוא, אדמיקר ליה - אי אפשר דלא בלע פורתא (כיון שחם הוא, עד שהוא מקרר אותו - אי אפשר שלא בלע מטעם) מן האיסור, קליפה מיהא ניבועי [על כל פנים יצטרך] ואין די בהדהה! אלא אימא (אמור, תקון) כן: חם לתוך צונן - קולף, צונן לתוך צונן - מדיח. תניא אידך [שנויה ברייתא אחרת] בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן צונן שנפל לתוך חם - אסור. חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן - מדיח. ואתה שאלה חם לתוך צונן מדיח?! כיון דחם הוא אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא (כיון שחם הוא עד שמקרר אותו אי אפשר שאינו בולע מטעם) קליפה מיהא ניבועי [קליפה על כל פנים יצטרך]! אלא אימא (אמור, תקון) כן: חם לתוך צונן קולף, צונן לתוך צונן - מדיח.

ב אמר מר (אמר החכם) צונן לתוך צונן - מדיח. אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא מלחו אחד מהם, אבל מלחו - אסור. דאמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח מצד כוחו ובלויע, כבוש בתוך חומץ וכיוצא בו הריהו כמבושל שבווע. אמר רבא: הא [זה] דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח לא אמרו [אמרו] אלא שהיה מלוח עד כדי שלא נאכל מחמת מלחו, אבל אם עדיין נאכל מחמת מלחו - לא. אין דינו כרותח, מסופר, ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא (נתח אחד שנפל לכד של כותח) שאחד ממרכיביו הוא חלב, והשאלה היתה בדבר איסור של בשר בחלב שיש כאן, שרייא (התירו) רב חיננא בריה [בנו] של רבא מפשרניא, אמר על כך רבא: מאן חכים למישרא מילתא כי הא [מי חכם להתיר דבר מסובך כגון זה] אי לאו [אם לא] רב חיננא בריה דרבא מפשרניא, דגברא רבה הוא [שאדם גודל הוא] ויכול למצוא את האפילו במה שנראה אסור. כי [כאשר] אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח - הרי זה במלוח שאין נאכל מחמת מלחו אולם האי [זה, הכותח] נאכל מחמת מלחו ואם כן הרי דינו כצונן שנפל בתוך צונן ודין בהדהה, ואינו נאסר כולו ומעירים והני מילי [ודברים אלה] אמורים כאשר היה הגזול חי, אבל אם היה צלי בעי [צריך] קליפה, שכיון שנצלה נתרך ובלוע יותר, ולא אמרו אלא דלית ביה פילי [ולא אמרו אלא שאין בו בגזול סדקים] אבל אית ביה פילי [אבל אם יש בו סדקים] אסור שנבלע בהם הכותח, ואם מתובל בתבלי אסור שעל ידי כך הוא מתרכך ובלוע. אמר רב:

עיונים

נאכל מחמת מלחו / רשי' ואחרים סבורים שאינו נאכל מחמת מלחו הוא שמלוח כל כך כדרך שמוליח לצורך עבוד או להצניע ואין אפשרות לאכלו כלל ללא הרחה, ורבנו תם סבור כי כל מאלכ שששה לאכלו מפני מלח שכונ, ואפילו כעין מליחה לכשלו, קרוי כו.
חי וצוי / היו שפירשו שצלי זה הוא כל בשר שכבר נצלה ואפילו אינו חם, שצלייתו מוכתנת (תוס', טור ועור), ואחרים אמרו שצלי זה הוא דוקא חם, וחי פירושו קר, ואין הבדל אם נצלה אם לאו (מאירי, בעל התרומות).

אורח ההלכה

חם לתוך חם וכו' / התר שנפל לתוך איסור (או להפך) או כשר וחלב, וכל 'רותח

* קרבני"ש מן הצרפתית crevaces התועה ומשמעו: חריצים סדקים. (שם צא, ז)

מסורת הש"ס

א. תוספתא פסחים ס"ה (י).
ב. תרומות ס"ו פ"ג עבודה
זהו סו. ב (כל הסוגיא).
ועין מכשירין פ"ג מ"ד.

גרסות

מפסטי מהר"י בכת"י דאויף
האי ומפסטי להאי דהרר
הר ומפסטי ליה להאי.

ריחא בעלמא הוא וריחא
לאו מילתא היא כתיבי
ובמקורות: ריחא לאו
מילתא היא.

תנאי היא דמר סבר
בכתי"מ: כהא קמיפלגי
דמר סבר.

עלה דרתיא בכת"י: ע"ה.

ותבית תרומה בכת"י:
מנופה.

בשר שחטה כלומר בשר כשר, שמן שצלאו באותו תנור, אף שלא נגזו זה בזה עם בשר נבילה כחוש – אסור. מאי טעמא [מה עמו] של הדבר – מפסטי מהר"י [הם תופסמים, מקבלים. זה מזה] משום שהבשר השמן מדיף מריחו, וכנס הריח בבשר הנבילה, וחוזר משם ובולע מהו ממנו. ולי אמר שאין לחשוש לאיסור שעל ידי ריח, אפילו בשר שחטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן – מותר. מאי טעמא [מה עמו] מפני שריחא בעלמא הוא [ריח בלבד הוא], וריחא לאו מילתא היא [ור"ה אינו דבר של ממש] ומספרים: עביד לוי עובדא בי ריש גלותא [עשה לוי מעשה בבית ראש הגולה] בגדי דבשר אחר (חזיר) שנצלו כאחד, ולא אסר את הגדי משום ריחו של החזיר. מיתבי [מקשים]: אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת. מאי לאו [האם לא] הכונה היא מפני תערובת טעמים, שריחו של זה נכנס בזה, וקשיא [וקשה לשיטת] לוי ו דוחים: לא, הטעם הוא מפני תערובת גופין שפעמים יוכלו להחליף זה בזה ונמצא הפסח נאכל שלא למנויו, ומיטישים: הכי נמי מסתברא [יפא גם כן מסתבר] מדקתני [מהה ששנינו בסוף אותה ברייתא] אפילו היו אלה גדי וטלה, אי אמרת בשלמא [נניח אם אומר אתה] שהטעם מפני תערובת גופין – היינו דקתני [ו] הוה ששנינו] אפילו גדי וטלה, שאם כי אינם דומים זה לזה – מכל מקום חוששים שמא יחליטו אותם לאחר ההשטת העור. אלא אי אמרת [אמר] אומר אתה] מפני תערובת טעמים, מה לי גדי וטלה מה לי גדי וגדי ואין חדוש בטלה יותר מבגדי, ובקשים: אלא מאי [מה] אומר אתה על כרחך מפני תערובת גופין הוא דאסור, אבל תערובת טעמים – שרי [מותר] לימא תיהוי תיובתיה לרב [האם נאמר שתהא זו קושיה לרב] : אמר ר' ירמיה: הכא במאי עסקינן [כאן במה אנו עוסקים] כגון שצלאו בשתי קדרות, ואין קולטים ריח זה מזה, ותוהים: בשתי קדרות סלקא דעתך [עולה] על דעתך? הלא אסור לצלות את הססב בקרייה! אלא אימא [אומר] כעין שתי קדרות, כלומר, שהיו מרוחקים, או מובדלים במחיצה זה

בשר שחטה שמו שצלאו עם בשר נבילה כחוש – אסור. מאי טעמא – מפסטי מהר"י ולוי אמר: אפילו בשר שחטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמו – מותר. מאי טעמא – ריחא בעלמא הוא, וריחא לאו מילתא היא. עביד לוי עובדא בי ריש גלותא בגדי ודבר אחר. מיתבי: אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת. מאי לאו תערובת טעמים, וקשיא ללוי – לא, מפני תערובת גופין. הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא: אפילו גדי וטלה. אי אמרת בשלמא מפני גופין – היינו דקתני אפילו גדי וטלה, אלא אי אמרת מפני תערובת טעמים מה לי גדי וטלה, מה לי גדי וגדי אלא מאי על כרחיך מפני תערובת גופין הוא דאסור, אבל תערובת טעמים – שרי. לימא תיהוי תיובתיה דרב! – אמר רבי ירמיה הכא במאי עסקינן – כגון שצלאו בשתי קדרות. בשתי קדרות סלקא דעתך? – אלא אימא: כעין שתי קדרות. והכי קאמר: אין צולין שני פסחים כאחד מפני תערובת מאי תערובת – תערובת טעמים. ואפילו כעין שתי קדרות דליכא תערובת טעמים – אסור משום תערובת גופין. ואפילו גדי וטלה. אמר רב מרי: כתנאי, יהודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה – רבי מאיר אסור ורבי יהודה מתיר, ורבי יוסי מתיר בשל חישין ואוסר בשל שעורים, מפני שהשעורים שואבות. מאי לאו תנאי היא, דמר סבר: ריחא לאו מילתא היא, ומר סבר: ריחא מילתא היא? – ללוי – ודאי תנאי היא. לרב, נ"מא תנאי היא?

בשר שחטה שמן שצלאו – נתנור בשני שפודים, זה רחוק וזה – אסור. שהריח יין השמן ככנס לכחוש ומפסמו, וחוזר זה ומוליך ריח גס הוא. וכל שכן שחטה כחוש ונבילה שמינה. ורבותא אשמעינן רב, דלא נימח נבילה כחושא הוילי ואין ריחה נודף לא אסרה לה להטוטה, ואשמעינן דשמן שחטה ומפסס לנבילה דריחא, והדר תפקא ליה ריחא. עבר עובדא – שגללו נתנור, ונא מעשה לפניו והתיר. דבר אחר = חזיר. אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת – ומלא פסח נאכל שלל למנויו – ואפילו גדי וטלה שאין מתחלפין זה זה. מאי לאו תערובת טעמים – דפטמי מהר"י, ונוולא פסח נאכל שלל למנויו. לא מפני תערובת גופים וטלה, זימנין ללאו דלעתיהו – ואיחלפי. אלא מאי על כרחיך – דקתני ביה ואפילו גדי וטלה שמינין מינה דמפני תערובת גופים קאמר, אלנ לתערובת טעמים – לא הוי, נימח תיהוי תיובתא דרב. הכא במאי עסקינן – דקתני גדי וטלה ללא חיש לתערובת טעמים – שאלן נשתי קדרות. שתי קדרות סלקא דעתך – וכי צולין פסח נקדיה? כעין שתי קדרות – אסור ונכלן ושפור ונכלן, ותל גדול של נחלים או אפר נלונע, הרודה – ון התנור. אסר – לזריס, ופני כנסכס לה ריח התרומה. שואבות – את הריח. ללוי – דלמור ריחא לאו מילתא היא – ודלי מילתיה כתנאי אונרה, דעל כרחיך ר' ולייר אית ליה ריחא מילתא היא, וכן ר' יוסי. ולי אית דקאי כוותיה – ר' יהודה הוא דקאי כוותיה. אלא רב מי לימא תנאי היא – כלום לר' לזקוקימי לניילתיה כתנאי, ולמיומר: אלנ דלמור כר' חזיר ור' יוסי, אלנ דר' יהודה לית ליה. או דילמא: ר' יהודה נני קאי כוותיה, וטעמא דשרי – ונשוס דקא סבר לא עייל נה ריחא.

תוספות

מאי לאו תערובת טעמים – לפי מה שפירש בקונטרס דלוי לא שרי אלא בדיעבד, קשיא מה פריך? דהכא לכתחלה קתני, אבל בדיעבד הוה שרי, כלוי.

נימא תהוי תיובתא דרב – תימה: מאי קושיא? הא דאסר משום תערובת גופים – היינו היכא דשניהם כחושים, דליכא תערובת טעמים.

אמר רב מרי כתנאי [כמחלוקת תנאים] שאף הם נחלקו באותו ענין עצמו. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה, ונאסרה כתרומה. ור' יהודה מתיר, ור' יוסי מתיר בסתם של חישין שאינה סופגנית כל כך ואוסר בשל שעורין, מפני שהשעורים שואבות וסופגות ריח. מאי לאו תנאי היא [האם לא מחלוקת תנאים היא] שהרי ברור שיש תנא החושש לספיגת ריח. דמר סבר ריחא לאו מילתא היא ומר סבר ריחא מילתא היא [שחכס זה ר' יהודה, סבר: ריח אינו דבר, וחכס זה, ר' מאיר, סבר: ריח דבר הוא]. ואומרים: ללוי ודאי תנאי היא [קשיטת לוי ודאי מחלוקת תנאים היא] שאינו יכול ליישב שתי השיטות על פי דעתו, אולם לרב נימא תנאי [קשיטת רב נאמר שמחלוקת תנאים היא]? שגם הוא אינו יכול ליישב שיטתו כשתי דעות התנאים.

אורח ההלכה

ריח איסור / אין צולין בשר היתר ואיסור בתנור אחד, גם כשאינם נוגעים זה בזה, ואם צלאם – מותר, ואפילו היה האיסור שמן וההתר כחוש. נפקה הלכה כלוי נגר רב, מפני שכאומה שאלה נחלקו אב"י ורבא כפסקת עבודה זרה וחלצה כרבא, שחזו סבור כלוי, והכרייתא כאן אף היא פסיעת ללוי, וכן פסס המשנה בתרומות. ומה שלא התירו לכתחילה [אף שבידולשמי היתר כן וכן פסקו רבים. מור] משום שניראה שאף לוי לא התיר אלא כריעבד ולא לכתחילה [רש"י ותוספות כאן]. וכמו כן מתיישבות על ידי כך הפתירות עם פסקי החלכות האחרים בענין ריח, ויש שאמרו שאם אין התנור מזה קצת – אסור [אוי"ה הארוז], ואם היה אחר מהם חז"ף [או היה האיסור עשוי לריח] – אסור [מרדכי], ויש אומרים שאם אין ויתר מששים בחיתר כגון האיסור לדעת הכל מותר [ר"ם כשם הנהגות סמ"ק ותוס']. ובכרות אלה כנויות על פסק הלכה כשיטת רב [בתוספות ורא"ש], ויש סיוע לכאורה לשיטותיהם ממה שפסקו האמוראים בהספד לאיסור בריח מכל הסוגים, ופסקו שביעבד יש להחיר [רמ"א].

[שו"ע יו"ד קה, א]. שני פסחים כאחד / אין צולין שני פסחים בתנור אחד שפא יתערבו זה בזה, ואפילו בניי וטלה חוששים, ככרייתא.

[ורמ"ס, ספר קרבנות, הלכות קרבן פסח, ס"ה ה"ד]

מזה, והכי קאמר [וכן אמר] כך יש לפרש את הברייתא: אין צולין שני פסחים כאחד מפני תערובת מאי [מה היא] תערובת זו – תערובת טעמים, ואפילו כעין שתי קדרות, דליכא [שאינן] תערובת טעמים אסור גכ כן, מפני חשש אחר משום תערובת גופין, ואפילו היו אלה גדי וטלה, אמר רב מרי: כתנאי, יהודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה, ונאסרה כתרומה. ור' יהודה מתיר, ור' יוסי מתיר בסתם של חישין שאינה סופגנית כל כך ואוסר בשל שעורין, מפני שהשעורים שואבות וסופגות ריח. מאי לאו תנאי היא [האם לא מחלוקת תנאים היא] שהרי ברור שיש תנא החושש לספיגת ריח. דמר סבר ריחא לאו מילתא היא ומר סבר ריחא מילתא היא [שחכס זה ר' יהודה, סבר: ריח אינו דבר, וחכס זה, ר' מאיר, סבר: ריח דבר הוא]. ואומרים: ללוי ודאי תנאי היא [קשיטת לוי ודאי מחלוקת תנאים היא] שאינו יכול ליישב שתי השיטות על פי דעתו, אולם לרב נימא תנאי [קשיטת רב נאמר שמחלוקת תנאים היא]? שגם הוא אינו יכול ליישב שיטתו כשתי דעות התנאים.

עיונים

ריחא מילתא / הכעיה דכבר ממשותו של הריח נתעוררה בהלכה כאופנים שונים, אכן הטיכוס ההלכתי בנושאים אחרים הוא כי הריח יש בו ממשות ידועה [וכנו לענין הנאה לכתחילה מריח הקטורת] אלא שהשאלה היתה האם ריחו של איסור הוא דבר חזק למדי עד כדי לאסור דבר של היתר שספס ריח זה. שאמנם בהלכה אומרים אנו כי "טעם כעיקר" אבל שם מדובר על ממשות של איסור הנכנסת בהתר עד שניכר בו טעם האיסור, ואילו בריח אף ממשותו קלושה.

שחשעורין שואבות / נראה כי מפרשים את הביטוי הזה כמשמעותו שפת השעורים קולטת לא רק ריח מן היין אלא גם ממשותו של היין, שהיא שואבת כמעול חלק מן היין [רי"ח].

אמר לך רב דכולי עלמא ריחא מילתא — ועונול ר' יהודה ושוס דפת לונת (וחזנית) מנופה היא, ילל עייל נה ריחא. דמי ללו איתנור עלה כו' וקף על גג דקיינו תנאי כותיה דרב — הילכתא כותיה לוי. דת אילפיו גל אפיו ורנל גני נת תיהא ליה רנל נשיטתיה לוי אלו: ריחא לאו מילתא היא, ולמי ורנל הילכתא כרנל. וכן הוה נחזנות הגלויים. וקף נשנו של ר' אליעזר בן יתק נלונר לי דלל חייס למה. ביניתא — דג. דאיטוי בהדי בישרא — נתנור אחר. אסרה רבא מפרזיקא למיכלה בכותא — טיש טו חלל, ושוס דקסנר ריחא ומילתא היא. לדבר אחר = נרעת.

משנה חמשה דברים באין בטומאה וכו' — אין לך קרבן לכלל חלל חלל, וקרנן לינור דוחה את הטומאה. ואשועיין ונתניתין, דלף על גג דקרנ טטומאה לאפקוי לינור ידי חונתן — אין לכללין טטומאה, ולקמיה פריד: ליתני נויי שעירי הרגלים? זבחי שלמי ציבור — כנשי עלרה, אין שלמים אחרים ללינור. הפסח שבא בטומאה — כנגן רונ לינור טטולין. שמתחילתו לא בא אלא לאכילה — כשנלטה עיקר פסח לאכילה נטטה, דתיני "לפי חללי" וכו' שרייה רחונת — לנתיי טטומאה נחיש נחה ואין לנור נדחין — דתעק לאכילה שרייה.

גמרא — חמשה למעוטי מאי — מנייה למה ליש? ליתני קרבנות לינור באין טטומאה ואין לכללין טטומאה. חגיגת חמשה עשר — והוא הדין לעגרת וסוכות, חלל חדל ונייכו נקט. כיון דקרנ ציבור הוא — חף על גג דכל יהוי וידיד מייחיי — קרי ליה קרנ לינור, משוס דתתיא כנייפוס = גלסיפת הנדים נרנל, נחמסת יומל כפרק "הוליו לוי" (נל, ח). תשלומין כל שבעה — כנפקח לן בפרק קהל דנוסת חגיגה (ט, ח) ונייחונתס לחוה חל' שזעת יוניס". הא תני ליה זבחי שלמי ציבור — טהן יוניי דנויס, ולשועיין דלון לכללין טטומאה, והוא הדין לשאר יוניי דמיס.

תוספות

אסרה רבא מפרזיקא כו' — מבאן פוסק רבינו תם כרב, ורבא נמי דשרי בבת תיהא (עבודה זרה סו, ב) מצי סבר כותיה, ושם מפורש. ובתנורים [גוליס] שלנו נראה דמות לחם עם אותו פשטידא, והואיל ומכוסות היטב הוא כעין שתי קדרות. ואפילו פלדוניש שיש להרחיק — אין קרנא רביי שיהא אסור, שיש אויר מרובה בתנור וההבל מתפשט. הכי גרסיה: קא משמע לן כיון דלא דחיא שבת לא דחיא טומאה — ולא גרס "כיון דאית לה תשלומין" — שאין הטעם תלוי בכך. לדעיל, בפרק "אלו דברים" (ע, ב) ילפנין דלא דחיא שבת מ"וחונתס וגו". ועוד: פסח נמי אית ליה תשלומין בשני, ודחי טומאה. ועוד: חגיגת חמשה עשר איכא דאמר בפרקין דלית לה תשלומין בטומאה בעלים שאם נטמאו בעלים ביום חמשה עשר ולא חזו ביום קביעת חובתיה כהאי גוונא — לית לה תשלומין.

עיונים

חמשה דברים באים בטומאה / ודברים אלה המנויים כאן הם קרבנות הצבור הנאכלים, שאין קרבנות הצבור נאכלים אלא אלו בלבד, ומשום כך מובנת שאלת הנמרא מפני מה שנה "משנה" ולא אמר קרבנות הצבור הנאכלים. חמשה דברים / וביורושלמי העירו על כך שלכאורה יש כאן רק ארבעה שהרי זבחי שלמי ציבור ושתי הלחם הם חלקיו של קרבן אחד. ושם מורציים כי כיון שנחלקו הדעות מה הוא עיקר הקרבן, הלחם או הכבשים, חשש התנא לשתי הדעות ומנה את שניהם. אבל לפי האמור כנמרא כאן כו' זבחי שלמי ציבור באו בלא לפרט גם לענין שעירי הרגלים יש תשובה לשאלה זו. ולחם הפנים / והקשו בתוספות (חלו) מה הקרבה יש בכתי הלחם שאין בהם לא קמיצה ולא הקרבת קטורת ומפני מה אמורים על שתי הלחם שבהם בטומאה? והתרו שאף הם טעונים ננופה לפני המזבח, והרי זה לעין הקרבה.

אורח ההלכה

פת חמה על חבית יין / איתה פת חמה על חבית יין של תרומה, פת חמין מותרת, פת שעורים אסורה. ונפסקה הלכה כבי יבסי שהלכה כמותו ביו כנגד ר' יהודה וכו' כנגד ר' מאיר. ומה שלא הוציא הרמב"ם ב"ק את הלוקה ש"ף ריש לקיש כענין חבית פתוחה ומנופה, נראה שלפי פסוק כלוי שריחא לאו מילתא. מילא נתיים דברי ריש לקיש (ר"י) וקרוסו. עיי' כ"מ). (רמב"ם, ספר זרעים, הלכות תרומות, פ"ו ה"י)

ואמרים: אמר לך רב [יכול היה רב לומר לך] דכולי עלמא ריחא מילתא היא [לדעת הכל הריח דבר הוא] אולם ולא איתמר עלה דהיא [וכי לא נאמר עליה על אותה משנה], אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: בפת חמה וחבית פתוחה — דברי הכל אסור. משום שודאי היא שואבת, בפת צוננת וחבית מגופה — דברי הכל מותר. לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית פתוחה שגורה שמה בכל זאת היא שואבת דרך סדקים, או בפת צוננת וחבית פתוחה, והא נמי [והו גס כן] בשני פסחים הנצלים בתנור אחד כפת חמה וחבית פתוחה דמיא [נחשב]. תני [שנה] רב כהנא בריה דרב חיננא סבא: פת שאפאה עם צלי בתנור — אסור לאכלה בכותא שיש בו חלב, משום שבת נספג משהו מסעם הבשר. מסופר, ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותא [וג שנצלה יחד עם בשר אסור רבא מפרזיקא לאכול אותו בכותא] משום טעם הבשר שנבלע בו. מר בר רב אשי אמר: אפילו במילחא נמי אסורה [אפילו לאכלה בחלח בלא כותח גם כן אסור] משום שבשר שנחבשל או צלה עם דגים קשיא לריחא [היא קשה, גורמת לריח רע מן הפח]. ולדבר אחר [לצרעת] ויש להתרחק מאכילתו מחשש סכנה שבדבר.

אמר לך רב: דכולי עלמא ריחא מילתא היא. לא איתמר עלה דהיא, אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: בפת חמה וחבית פתוחה — דברי הכל אסור. בפת צוננת וחבית מגופה — דברי הכל מותר. לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית פתוחה דמיא. תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא: פת שאפאה עם צלי בתנור — אסור לאכלה בכותא. ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא — אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותא. מר בר רב אשי אמר: אפילו במילחא נמי אסורה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר.

א משנה חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה: העומר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, וזבחי שלמי צבור, ושעירי ראשי חדשים. הפסח שבא בטומאה — נאכל בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה.

ב גמרא חמשה למעוטי מאי? — למעוטי חגיגת חמשה עשר. דסלקא דעתך אמינא: כיון דקרנן ציבור הוא, וקביעא ליה מועד — תדחי טומאה. קא משמע לן: כיון דאית ליה תשלומין כל שבעה — לא דחיא שבת. ומדשבת לא דחיא — לא דחיא טומאה. וניתני נמי שעירי הרגלים! — הא תנא ליה זבחי שלמי צבור. — אי הכי, שעירי ראשי חדשים נמי לא ניתני, דהא תנא זבחי שלמי צבור! — אמרי:

א משנה חמשה דברים מן הקרבנות באין (מוקריבים) בטומאה, אבל אינן נאכלין בטומאה שהתירה התורה להקריבם, אך לא לאכלם, ואלו הם: העומר שמביאים בניסן, ושתי הלחם בשבועות, ולחם הפנים שבכל שבת, וזבחי שלמי ציבור שמביאים בשבועות. ושעירי ראשי חדשים שהם קרבנות חטאת הנאכלים לכהנים. ואילו הפסח שבא בטומאה אף נאכל בטומאה, שלא בא (קרב) מתחילתו אלא לאכילה, שהיא מעיקר מצותו. ולא כקרבנות האחרים שעיקר מצותם הוא בהקאתם, ואכילתם אינה מעכבת.

ב גמרא שנינו במשנה מנין חמשה, ושואלים לשם מה מנין זה? ודאי בא כדי להדגיש שרק מספר זה בכלל, ואם כן למעוטי מאי [למעט את חוה] בא המספר? ומשיבים: למעוטי [למעט] חגיגת חמשה עשר שהיא חגיגה שמביאים בתוך החג עצמו שאינה באה בטומאה. דסלקא דעתך אמינא [שעלה על דעתך לומר]: כיון דקרנן ציבור הוא, שהרי כל הציבור חייב להביא אותה וקביעא ליה מועד [וקבוע לה זמן] שאין להביא בכל יום — תידחי [תדחה] טומאה, כשאר קרבנות ציבור שומגן קבוע. קא משמע לן [משמע לנו], כיון דאית ליה [שיש לו] לקרבן זה תשלומין כל שבעה, שאין חובת הקרבנו רק בחמשה עשר אלא בכל ימי החג — לא דחיא שבת [אינה דוחה שבת] ומדשבת לא דחיא — לא דחיא טומאה [וכיון ששבת אינה דוחה אינה דוחה טומאה], ולכן אין קרבן זה בא בטומאה, ושואלים ונתני נמי [וישנה גם כן] שעירי הרגלים שהרי בהגים מביאים שעירים נוספים לחטאת, שאף הם דוחים את הטומאה! ועונים: הא תנא ליה [הרי כבר שנה אותם] בכלל זבחי שלמי ציבור, ושעירי כיוצא בהם, ומקשים: אי הכי [אם כך] שעירי ראשי חדשים נמי לא ניתני [גם כן שלא ישנה] דהא תנא [שהרי כבר שנה] זבחי שלמי ציבור! אמרי [אומרים] כתשובה:

פת חמה וחבית פתוחה / פת חמה של שעורים וחבית יין אסור (יין נכר) פתוחה — אסור. פת צוננת וחבית מנופה — מותר. פת חמה וחבית תנומה, פת צוננת וחבית פתוחה (שחיי) — אסור. כריש לקיש פשיטת ר' יבסי. ונראה שסבר כי ריש לקיש הוא אפילו לשיטת לוי שבריה יין זה הכל מודים [תוס', רמב"ן וראה שיש, גרי"א]. (ש"ע וי"ד קה, ד) פת שאפאה עם בשר / פת שאפאה עם בשר צלוי בתנור אחד אסור לאוכלה בחלב ואם היה התנור נרול שמחזיק שנים עשר עשורים וזיו פתוח — מותר (מור בשם תוספות). וכן מותר אם היה הצלי מכוסה, ולעיקר הדין מספיקים שספקו הכל כן לפי שגם לוי מסכים בענין זה לאיסור, שהרי אף הוא אסור כריח לכתחילה (גרי"א). (שם צו, ג) דג ובשר / אין צולים דג ובשר יחד בתנור אחד (וכל שכן שאין מכשילים אותם יחד) מפני חשש סכנה, כאמור כנמרא. (שם קטו, ב) קרבנות הצבור בטומאה / כל קרבנות הציבור כיון שזמנם קבוע דוחים את הטומאה, וקרבנות הצבור הנאכלים — אינם נאכלים בטומאה, אלא מקריבים את הצורך להקריב על המזבח, והשאר נשרף. (רמב"ם, ספר עבודה, הלכות ביאת מקדש, פ"ד ה"א) פסח נאכל בטומאה / קרבן הפסח גם כשכא בטומאה נאכל בטומאה, ואינו נאכל אלא לטמאי שחלה נרחה טומאה זו. (שם, ספר קרבנות, הלכות קרבן פסח, פ"ו ה"ח) חגיגת חמשה עשר / שלמי חגיגה אינם דוחים לא את השבת ולא את הטומאה לפי שאין זמנם קבוע, כנמרא. (שם, הלכות חגיגה, פ"א ה"ח)

מסורת הש"ס
נ. פסחים סב. ב.
גרסות
נמי אסורה בכתי: נמי פא.
תדחי טומאה בכתי: תתי בטומאה.
דחא תנא בכתי: דחא תנא ליה.